

MARCIN CIECHANOWSKI OSPPE, KLAUDIA CYMANOW-SOSIN, *Ewangelizacja w mediach. Rola i znaczenie formatowania przekazów na przykładzie wybranych stacji radiowych*, Kraków: Wydawnictwo Homini 2024, ss. 206. ISBN: 97-83-8205-297-8.

DOI: <https://doi.org/10.18290/rns2024.0032>

Katolickie rozgłoszenie radiowe stanowią istotny segment mediów w Polsce, zarówno na poziomie ogólnopolskim, diecezjalnym, jak i lokalnym. Funkcjonują w formule radia społecznego, sieci radiowej lub rozgłośni samodzielnych, z których ponad 20 współpracuje w ramach Forum Niezależnych Rozgłośni Katolickich. Każda stacja prezentuje odbiorcom własną ofertę programową, a łączy je stała, znacząca obecność na antenie treści religijnych oraz misja definiowana jako ewangelizacja za pomocą narzędzi medialnych, w tym przypadku właściwych dla współczesnego przekazu radiowego. Warunki i sposoby realizacji tego zadania przedstawiają w swojej monografii Marcin Ciechanowski OSPPE oraz Klaudia Cymanow-Sosin z Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie. Publikacja stanowi efekt wieloaspektowych badań nad ewangelizacją w mediach elektronicznych, tendencjami i zmianami, jakie zachodziły w tym obszarze od 2020 roku.

Wskazana data stanowi ważną cezurę w obszarze użytkowania mediów związaną z wybuchem pandemii COVID-19 i wprowadzonym lockdownem. Sytuacja przymusowej izolacji zmieniła społeczne praktyki korzystania z mediów (por. między innymi Jędrzejewski, 2021; Jaskiernia, 2021), a także ograniczyła możliwość bezpośredniego uczestnictwa w życiu religijnym. Nowe formy aktywności duszpasterskich, organizacji życia parafii, udziału wiernych w mszach świętych i nabożeństwach zostały silnie zmediatyzowane (Zwoliński, 2020; Stachowska, 2020; Kloch, 2021; Przywara i in., 2021; Boguszewski, 2022). Dla autorów omawianej monografii podjęta w warunkach pandemii decyzja Konferencji Episkopatu Polski o dyspensie od uczestnictwa w niedzielnej Eucharystii, która otworzyła powszechną możliwość włączenia się w modlitwę za pośrednictwem mediów, stała się punktem odniesienia dla prowadzonych badań. Analiza emitowanych w tym okresie audycji umożliwiła zaprezentowanie roli rozgłośni katolickich w sytuacji intensywnego zainteresowania środkami

przekazu oraz poszukiwania przez odbiorców treści o charakterze ewangelizacyjnym. Pandemiczna sytuacja kryzysowa wyeksponowała zmultiplikowane działania stacji w celu zapewnienia słuchaczom dostępu do treści religijnych oraz udowodniła możliwości radia w tym zakresie.

Początkowy etap badań i zarazem pierwszą część recenzowanej monografii stanowi przegląd dokumentów Kościoła dotyczących ewangelizacji prowadzonej z wykorzystaniem środków społecznego przekazu. Autorzy przypominają, że pierwsze wzmianki o formach komunikacji, którą z dzisiejszej perspektywy określamy jako medialną, można znaleźć w encyklikach papieskich z XIX wieku – wówczas odnoszą się do kwestii druku i rozwoju pism chrześcijańskich. Pojawienie się kolejnych typów mediów: kina, radia, telewizji czy wreszcie Internetu oraz powszechność ich użycia znajduje odzwierciedlenie w licznych dokumentach Kościoła, wśród których szczególne miejsce zajmują ogłaszane każdego roku orędzia na Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu. Przywołaną kolekcję dokumentów autorzy określają jako „podwaliny, na których ludzie Kościoła i mediów budowali i budują relacje międzyludzkie oraz wspólnotę odnajdywania Boga” (s. 28). Na podstawie tych źródeł sformułowane zostały kluczowe dla podjętego tematu definicje, takie jak „misja ewangelizacyjna” czy „nowa ewangelizacja”, dokonano precyzyjnego rozróżnienia terminów: „preewangelizacja”, „reewangelizacja” i „postewangelizacja”. Należy jednak zaznaczyć, że praca zachowuje deklarowany przez autorów charakter medioznawczy, a jej fragment referujący naukę Kościoła stanowi niezbędną teoretyczną podstawę do dalszych badań związanych z praktyką prowadzenia ewangelizacji poprzez radio.

Charakteryzując specyfikę tego środka przekazu w kontekście działalności ewangelizacyjnej, wskazano na dziesięć zmiennych wpływających na funkcjonowanie rozgłośni katolickich oraz profilowanie prezentowanych przez nie programów. Trafnie zauważono, iż należy wziąć pod uwagę kontekst *sacrum* i *profanum* oraz warunki odbioru np. audycji modlitewnych czy transmisji mszy świętych. Radio traktowane zwykle jako medium towarzyszące, czyli funkcjonujące jako tło dla wykonywania innych czynności, w przypadku tego rodzaju treści wymaga od słuchacza zaangażowania i właściwej postawy, „nie jest to bowiem wówczas tylko słuchanie, ale także wspólna modlitwa” (s. 130). Niebagatelnym elementem jest dobór stosowanego przez nadawców języka, który powinien nie tylko zachowywać poprawność czy przejawiać typowy dla radia charakter konwersacyjny, ale w przypadku stacji katolickiej oczekuje się, by wyróżniała go „troska o poszanowanie godności drugiego człowieka” (s. 135). Dostrzegając konieczność uwzględnienia różnorodności programowej,

wykorzystania szerokiej gamy formatów radiowych i właściwego dla mediów dążenia do dostosowania treści do określonej grupy odbiorczej, autorzy podkreślają, iż szczególnym zadaniem rozgłośni katolickich jest misja towarzyszenia potrzebującym: chorym, samotnym, niepełnosprawnym, niemobilnym, których punkt widzenia jest w małym stopniu obecny w przekazie rozgłośni mainstreamowych, komercyjnych. W niniejszej publikacji ta grupa słuchaczy jest określana jako uprzywilejowana: „od mediów, których misją jest szerzenie Dobrej Nowiny, wymaga się nie tyle podążania za modami; nie tyle śledzenia wskaźników słuchalności stacji i wpisywania się w trendy – jak czynią to stacje komercyjne, ale przede wszystkim misji bycia blisko drugiego człowieka i mądrego towarzyszenia tym, którzy tej pomocy szczególnie potrzebują” (s. 136).

Cennym elementem referowanych badań jest przedstawienie aktualnego kontekstu działalności rozgłośni katolickich związanego przede wszystkim z digitalizacją i intermedialnością. Dzięki łączeniu tradycyjnego przekazu audialnego z możliwościami, jakie daje Internet, w tym media społecznościowe, radio oferuje treści o charakterze polisensorycznym, wykorzystuje wielokanałową dystrybucję oraz ma szansę na pozyskanie nowych odbiorców. Wymienione rozwiązania są adaptowane przez nadawców także do realizacji misji ewangelizacyjnej. Omawianym w publikacji przykładem multimodalnej komunikacji radiowej są rekolekcje czy Jasnogórskie Dni Skupienia, które podczas pandemii były udostępniane jednocześnie na antenie, profilu na Facebooku i kanale na platformie YouTube. Nowe media umożliwiają też animowanie wielokierunkowego kontaktu z odbiorcami – użytkownikami sieci oraz promocję stacji i jej propozycji programowych. Zarówno tradycyjny przekaz radiowy oparty na słowie, jak i synergia form audialnych i multimedialnych potwierdzają – zdaniem autorów – potencjał tego medium jako nowoczesnego oraz nadal adekwatnego do oczekiwań odbiorców narzędzia ewangelizacji.

Monografia prezentuje ambitny projekt jakościowego dziennikarstwa religijnego, ukierunkowanego na dostarczenie odbiorcom wartościowych treści, wsparcia, poczucia wspólnoty oraz odpowiadającego na potrzeby grup społecznie i medialnie zmarginalizowanych. Wskazuje na fundamentalną rolę dziennikarza mediów katolickich, od którego oczekuje się nie tylko etyki zawodowej (por. Pleszczyński, 2015; Kononiuk, 2018), ale jeśli ma on pełnić misję ewangelizacyjną – również formacji. W tym kontekście wykorzystano sformułowany wcześniej przez Cymanow-Sosin katalog standardów ujęty w model 4P: profesjonalizm, pragmatyzm, pokora, pasja (Cymanow-Sosin, 2020). Współgra on z innymi opisami kompetencji dziennikarskich, np. wiedza, warsztat, wrażliwość (Wójciszyn-Wasil, 2015), nadając mu wymiar uniwersalny. W tej

perspektywie postulatory wyrastające z dorobku krakowskiej szkoły personalizmu medialnego stają się istotnym głosem upominającym się o wysokiej klasy dziennikarstwo, otwarte na dialog, odpowiedzialne, postrzegane jako służba na rzecz drugiego człowieka. Można postawić tezę, że tak rozumiane zadanie społeczne ma szansę stać się skutecznym sposobem na odzyskanie publicznego zaufania i wiarygodności mediów.

Omawiana książka ma dla czytelników wartość nie tylko naukową, ale również aplikacyjną. Oboje autorzy przyznają, że dysponują praktycznym doświadczeniem radiowym zdobywanym w rozgłośniach katolickich. Stanowi to dodatkowo, warty podkreślenia walor prezentowanych rozważań. Publikacja może zatem zainteresować medioznawców i studentów dziennikarstwa poszukujących wiedzy na temat funkcjonowania współczesnych rozgłośni religijnych, ale będzie także użytecznym kompendium dla twórców radia i szeroko rozumianych mediów wyznaniowych.

Dr Aneta Wójciszyn-Wasil
Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II
Instytut Dziennikarstwa i Zarządzania
e-mail: aneta.wojciszyn-wasil@kul.pl
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2848-3051>

BIBLIOGRAFIA

- Boguszewski R. (2022), *Praktyki religijne zapośredniczone medialnie jako alternatywa dla tradycyjnej religijności Polaków w czasie pandemii COVID-19*, Przegląd Religioznawczy, nr 2, s. 3-16.
- Cymanow-Sosin K. (2020), *Wyznaczniki dziennikarstwa preewangelizacyjnego – kompozycja standardów w oparciu o model 4P*, Kultura – Media – Teologia, nr 2, s. 175-191.
- Jaskiernia A. (2021), *Pandemia COVID-19 i „nowa normalność” w systemie komunikowania. Wyzwania regulacyjne epoki cyfry*, Media – Biznes – Kultura. Dziennikarstwo i komunikacja społeczna, nr 2, s. 9-21.
- Jędrzejewski S. (2021), *Kultura udomowiona a nowe technologie*, Roczniki Nauk Społecznych, 13(49), nr 1, s. 51-72.
- Kloch J. (2021), *Parafie online w Polsce w dobie pandemii COVID-19. Studium przypadku*, Colloquia Theologica Ottoniana, 37, s. 95-113.
- Kononiuk T. (2018), *Rzetelne dziennikarstwo. Aksjologia i deontologia*, Warszawa: Oficyna Wydawnicza ASPRA-JR.
- Pleszczyński J. (2015), *Etyka dziennikarska i dziennikarstwa*, Warszawa: Difin.

-
- Przywara B., Adamski A., Kiciński A., Szewczyk M. i Jupowicz-Ginalska A. (2021), *Online Live-Stream Broadcasting of the Holy Mass during the COVID-19 Pandemic in Poland as an Example of the Mediatisation of Religion: Empirical Studies in the Field of Mass Media Studies and Pastoral Theology*, *Religions*, nr 4 (12), s. 261.
- Stachowska E. (2020), *Religia i religijność w czasie koronawirusa na przykładzie Polski. Perspektywa socjologiczna*, *Przegląd Religioznawczy*, nr 3, s. 111-126.
- Wójciszyn-Wasil A. (2015), *Czułe ucho. O kompetencjach dziennikarza radiowego*, [w:] J. Szulich-Kałuża i M. Sławek-Czochra (red.), *Różnorodność kompetencji medialnej nadawców*, Lublin: Wydawnictwo KUL, s. 31-39.
- Zwoliński A. (2020), *Wyzwanie dla życia religijnego w pandemii*, [w:] N. G. Pikuła, M. Grewiński, E. Zdebska i W. Głac (red.), *Wybrane krajowe i międzynarodowe aspekty polityki społecznej w czasie pandemii koronawirusa*, Kraków: Wydawnictwo „Scriptum”, s. 177-194.